

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення
норм про відповідальність цивільних та військових, враховуючи здоровий
глузд, інтереси громадян та країни»
*(реєстр. № 11018 від 16.02.2024 р.)**

Відповідно до пояснювальної записки метою законопроекту є «внесення змін, які відновлять справедливіше правосуддя для військовослужбовців, посилять відповідальність за корупційні злочини, вчинені в умовах стану війни, воєнного або надзвичайного стану, а також зроблять більш адекватним підхід до покарання за відмову громадян від військової служби».

Визнаючи необхідність удосконалення підстав відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення призову та мобілізації, вважаємо за доцільне зазначити таке.

1. Зміни закону про кримінальну відповідальність, зокрема щодо посилення санкцій, потребують ґрунтовного аналізу статистичних даних поширення кримінальних правопорушень, судової практики застосування норм, які пропонується змінити, а прогноз соціально-економічних та інших наслідків законодавчих змін має бути науково обґрунтованим.

Наведені в пояснювальній записці твердження на кшталт: «У публічній площині нерідко можна зустріти навіть пропозиції або вимоги до влади щодо відновлення смертної кари для покарання за деякі важкі злочини (у тому числі корупційного характеру) в умовах воєнного стану»; «виборці звертаються щодо неадекватності покарань за відмову від військової служби. І звертають увагу, що ці норми у нас є «совковими», пережитком радянського минулого, проявом прихильності до «рабовласницької філософії»; «вимагати можна від тих, які свідомо взяли на себе відповідні обов'язки, або від громадян, які отримали від держави/влади (органів державної влади, місцевого самоврядування) безкоштовно, наприклад, нерухоме майно (житло, земельні ділянки)» – не можуть вважатися достатнім аргументом доцільності пропонованих змін Кримінального кодексу України (далі – КК України).

2. З огляду на задекларовану мету, законопроект не узгоджується з вимогами статей 34, 35 Закону України «Про правотворчу діяльність» та загальними правилами законодавчої техніки, відповідно до яких норми права, що містяться в нормативно-правовому акті, мають відповідати таким вимогам: однозначності їх розуміння (ясність, точність, доступність для розуміння та реалізації); передбачуваності (прогнозованості) результатів їх реалізації; їх відповідності нормативно-правовим актам вищої юридичної сили та узгодженості з нормативно-правовими актами рівної юридичної сили; уніфікованості вжитої в них термінології; спорідненості та логічної послідовності їх викладення (до нормативно-правового акта включаються лише ті норми права, що стосуються його предмета регулювання).

Так, назва проекту в частині використання мовного звороту «враховуючи здоровий глузд» не відповідає вимогам нейтральності і стриманості нормативно-правового акта, який не може містити емоційну, експресивну, розмовну лексику (пункт 1 частини першої статті 35 Закону «Про правотворчу діяльність»).

3. До формулювання низки норм автором пропонуються терміни та поняття, що не використовуються в кримінальному законі, а саме: «під час стану війни» (у КК України – «воєнний стан»), «довічне ув'язнення» (у КК України – довічне позбавлення волі), що також суперечить частині другій статі 34 Закону «Про правотворчу діяльність», відповідно до якої терміни та поняття, що вживаються в нормативно-правовому акті, мають відповідати термінології Конституції України, цього Закону, інших законів, а також нормативно-правових актів вищої юридичної сили.

4. Пропозиція стосовно доповнення статті 191 КК України частиною шостою є хибною, оскільки чинна частина четверта цієї норми вже передбачає «воєнний та надзвичайний стан» як кваліфікуючу ознаку привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

5. Пропозиції законопроекту щодо нової редакції статей 335, 336, 336-1, 337 КК України в частині виокремлення ознак суб'єкта злочину «з числа громадян, які взяли на себе відповідний обов'язок (що засвідчено особистим підписом) або отримали безкоштовно від державних органів, органів місцевого самоврядування нерухоме майно (і не повернули або не компенсували його вартість)» суперечать вимогам статті 24 Конституції України щодо рівності прав та свобод громадян перед законом, оскільки не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

6. Пропоновані уточнення диспозицій статей 403, 407 КК України вказівкою «(якщо не доведено факти порушення його прав, як військовослужбовця, або немає ознак, зазначених у статті 60 Конституції України)» є неприйнятними з позиції загальної теорії права щодо співвідношення конституційних та галузевих норм загалом і норм кримінального права, зокрема.

7. Пункт 2 розділу II проекту потребує конкретизації в частині доручення Кабінету Міністрів України щодо переліку нормативно-правових актів, що потребуватимуть змін (відповідно до вимог частини 8 статті 90 Регламенту Верховної Ради України).

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*